

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ה' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חיים סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה הודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 625

מסכת מנחות ס"ז-ע"ג

בס"ד, י"א אייר תשע"א

השבוע בגליון

- כרוז מיוחד - שבטת אסור לתלוש פירות מן העץ
- בעזרת השיניים!!!
- אכילת פרי עם הענף

חיים שנבלעו במעי בעל חיים ונפלטו שלמים

- זהותם והגדרתם של מאכלים שנוצרו על ידי נס
- שמן שנוצר בנס, ראוי להדלקת נרות המנורה?
- דינה של תרנגולת שאכלה מאכלות אסורות

דבר העורך

המשקפת

בוקר של חול המועד.
בית כנסת קטן וחמים במרכז הארץ.
זוגות זוגות פזורים בהיכל ולומדים תורה. אבא ובן,
סב ונכד, שני ילדים, שני מבוגרים, התורה שייכת
לכולם. גבאי בית הכנסת עומד מן הצד ורווה נחת
על בית מקדש מעט שלו הפורח בימי חול המועד
ומואר באשה של תורה.
"תמתין עוד מעט קט", הוא אומר, "תראה איזו
הפתעה".

כעבור זמן קצר נשמעו פסיעות כפולות ולבית
הכנסת נכנסו שני אנשים חייכנים. החיוך היה
המכנה המשותף היחיד ביניהם. האחד גבוה; השני,
אך נאמר, פחות. האחד רחב גרם; רעהו צנום. האחד
בעל פנים שזופות, ידיים רחבות, הפוסע בבטחה
בצעדים האומרים: "אני-כאן". רעהו, עטור באיציטלא
דרבנו, מכנס את ידיו אל ספר קודש המהודק אל
חזהו, מהלך בעדינות, כחומל על הקרקע וממאן
לכבוש אותה ולייסרה.

בלא התלבטויות פנו השניים בצוותא אל מקומם,
וכבר ידעתי כי אין זו הפעם הראשונה בה הם
מתוועדים ללמוד תורה. בדרכם הם שלפו מסכת
פסחים מארון הספרים וחיש מהרה שקעו בלימוד.
כעבור רבע שעה היה העבדקן הצנוע עומד, גבו
מתוח, ידו האחת פרושה אל הגמרא, כשואבת ממנה
את דבריו, וידו השנייה מנופפת באוויר, חותכת את
המשפטים ותוחמת את הגבולות, מעשה רוקם. בן
זוגו ללימוד, יושב היה מולו, שותה בצמא את דבריו.
כף ידו הגדולה קעורה לפנים, כמשתתפת בקליטת
המידע, ורעותה חוככת ברקותיו, מעשה חושב.

היישבו שניים יחדיו, בלתי עם נועדו?
הוא מגיד שיעור בדף היומי, והוא קבלו מבצע של
עבודת עפר.

דף ט/ב/חיים שירדו בעבים מהו

זהותם והגדרתם של מאכלים שנוצרו על ידי נס

בגמרתנו אנו מתוודעים לחיטים שמעולם לא נזרעו, לא צמחו בקרקע וכמובן לא נקצרו, אלא "ירדו בעבים", היינו: גשם של חיטים ירד משמים. סוגייתנו דנה על מהות החיטים הללו בנוגע להקרבתם מנחות וכשתי הלחם. כיצד אירע פלא שכזה? לדעת רש"י (ד"ה "שירדו בעבים"), עבים שבאוקיינוס בלעו לתוכם ספינה עמוסה בחיטים ופלטו אותה בארץ ישראל. רבינו תם (תוס' ד"ה "חיטים") תמה על דבריו, שאם כן, מדוע הגמרא מסתפקת אם חיטים אלו הרי הן כחיטים שגדלו בארץ ישראל, וכי בגין הופעתן באופן מוזר בשמי ארצנו השתנה מקום גידולן? לפיכך הוא מבאר: "אלא נראה לי דעל ידי נס ירדו בעבים".

בעל "נודע ביהודה" (ש"ת תניינא או"ח סימן ס"ז) נשאל, הרי החיטים שירדו מהעננים התחמצו ואינן ראויות למנחות ולשתי הלחם, שאינם באים חמץ! הוא השיב כי מדובר על "גשם חיטים" בלבד, ללא תערובת מים, וגם לפי שיטת רש"י שמדובר בעננים של ממש שבלעו לתוכם את החיטים, יש לומר שהחיטים היו נתונות בשקי עור אטומים למים.

נס חנוכה: ומכאן, לימי החנוכה הממשמשים ובאים. ידועה היא קושיית ה"בית יוסף" (סימן תר"ט), מדוע נקבעו שמונה ימים להדלקת נרות החנוכה, בעוד שהנס התרחש במשך שבעה ימים בלבד, שכן, בפך השמן היה די כדי הדלקת היום הראשון. באחד מתירוציו עונה ה"בית יוסף", כי ביום הראשון, לאחר שיצקו שמן מן הכד למנורה, הכד נותר מלא שמן כבתחילה. נמצא, שהנס התרחש כבר ביום הראשון.

שמן שנוצר בנס, ראוי להדלקת נרות המנורה? בעולם הישיבות ידועה התייחסותו של הגר"ח מבריסק זצ"ל, אשר שאל על תירוץ זה, הרי את נרות המנורה יש להדליק ב"שמן זית", ואילו שמן תוצר נס אינו כשר להדלקה, ואם נס השמן התבטא בהתרבותו, לא היה ניתן להשתמש בו להדלקת נרות המנורה. אולם, אם הנס התרחש על ידי שכמות שמן מעטה דלקה שעות רבות, אזי, אין בכך כל פסול.

צעילוי נשמת

ר' **בנימין (בענו) צאודרר** ז"ל
ב"ר יונה ה"ד נלב"ע י"ב באייר תשס"ב
ומרת **מינה צאודרר** ע"ה
ב"ר מרדכי ז"ל נלב"ע י"ח בתמוז תשס"ב
תנצב"ה
הונצח ע"י משפ' גוטמן שיחיו - פ"ת

צעילוי נשמת

הר"ר **מאיר סנד** ז"ל
ב"ר בן ציון ז"ל
נלב"ע י"ד באייר תשמ"ט
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידיו משפ' סנד שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **אברהם פסח סקורניק** ז"ל
ב"ר צבי יהודה ז"ל
נלב"ע י"ג באייר תשמ"ו
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידו פרופ' הר"ר יהודה
גבריאל סקורניק ומשפ' שיחיו - ת"א

לעילוי נשמת

מרת **פרחיה גור** ע"ה ב"ר דוד זיכר ז"ל
נלב"ע י"ב באייר תשס"ט **תנצב"ה**
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

סיוע לסברה זו, ששמן של נס אינו כשר, נמצא במקור קדום ביותר: הרד"ק (מלכים ב' ד' ז') מביא בשם התוספתא, כי אלישע הנביא הורה לאשת עובדיה, כי השמן אשר ניגר בנס מכלי אחד, ובו מילאה כלים רבים, אינו טבל ואין צריך לעשרו, "דמן ניסא הוא" ("מקראי קודש", חנוכה, סימן ג').

כמובן, כי מגמרתנו, לפי פירושו של רבינו תם, עולה להיפך. שכן, כפי שחייטים שירדו בנס, חייטים המה, כך גם יש לומר, כי שמן שנוצר בנס הרי הוא שמן, ולכאורה, אין כל עילה להבדיל בין חייטי נס לשמן נס.

קושיה עצומה זו, הביאה את הגרי"ד סולובייצ'יק זצ"ל מירושלים, נכדו של הגר"ח, למסקנה, כי שמועה זו בשם הגר"ח אינה נכונה ("ימי החנוכה", להרב י"א שכטר, עמ' א'), אלא תוצרי הנס נקראים כשם החפץ שבצורתו נוצרו. ואילו אלישע אשר הורה לאשת עובדיה לבל תעשר את השמן שנוצר בנס, לא הורה כן משום ששמן של נס אינו שמן, אלא משום שרק מאכל שגידולו מן הארץ חייב בתרומות ובמעשרות, ושמן זה לא היה גידולו מן הארץ (שם, עמ' ג'), ועיין "דרך אמונה" הל' תרומות פ"ב הל' א' בביאור הלכה ד"ה "אוכל").

"שמן זית" - שמן מן הזית דווקא: אולם, יש שטענו, כי אף לאחר שנוכחנו שאפשר להשתמש בחייטי נס למנחות ולשתי הלחם, עדיין אין להוכיח מכך כי אפשר להשתמש בשמן שנוצר על ידי נס, להדלקת נרות המנורה בבית המקדש. שכן, למנחות ולשתי הלחם יש צורך בחייטים, וחייטי נס, אכן חייטים הנה. ברם, לגבי הוראת התורה ליטול שמן זית עבור מצוות הדלקת המנורה, אין הדברים ברורים. מחד גיסא, יתכן שכוונת התורה היתה לסוג החומר שישמש לבעירה. מאידך גיסא, יתכן שכוונתה היתה שאת נרות המנורה יש להדליק ב"שמן זית" בלבד, היינו: בשמן שהופק מן הזית. מעתה, שמן שנוצר על ידי נס, אינו כשר למצוות הדלקת נרות המנורה, שהרי אינו שמן שהופק מן הזית ("ימי החנוכה" שם, בשם כלי חמדה, ויקהל, ועיין שם מה שהעיר על זה). [ועיין שם עוד ב"מקראי קודש" בעניין שמן של נס והחילוק בין נתרבה על ידי נס או התחדש בנס].

דף סט/א חטין שבגללי בקר ושעורין שבגללי בהמה מהו דינה של תרנגולת שאכלה מאכלות אסורות

לפני למעלה ממאה שנים יהודי שעסק בפיטום אווזים פנה אל המהרש"ם בשאלה מעניינת, והתשובה שקיבל מעניינת עוד יותר.

למפטם האווזים נודע, כי בשר סוסים יפה לפיטום אווזים, ומיני אז כרת ברית עם סוחרי הסוסים, שיעבירו אליו את הסוסים הכחושים שלא יצלחו עוד לעבודה, כדי שישמשו כמאכל ערב לאווזיו. ביום מן הימים החלה לנקר בליבו המחשבה, כי לא כהוגן הוא עושה, ושמה בשר האווזים אינו מותר לאכילה, שכן, כל עיקרו לא בא אלא מן הסוסים, אשר הם בעלי חיים האסורים באכילה. המהרש"ם ("דעת תורה" יו"ד סימן ס' ס"ק ד' וה') לא דחה את השאלה על הסף, ואף הורה כי אכן היהודי צודק! לחיזוק דבריו הוסיף מעשה בגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל, שבעת רבנותו בברודי, הובאה לפניו אווזה ל"שאלה", וכאשר הבחין כי שמנה היא עד למאד, חקר את בעל האווזה ולאחר שהתברר לו כי נהגו לפטמה בבשר חזיר הורה כי אסור לאוכלה. על הסברות המשמשות כבסיס לפסק הלכה זה ועל השיטות החולקות, במאמר שלפנינו.

חייטים שנבלעו במעי בעל חיים ונפלטו שלמים: גמרתנו דנה בדבר מהותם של עצמים, חייטים, כלים, בעלי חיים, שנאכלו על ידי בעל חיים ולאחר מכן נפלטו ממנו. אחד הדיונים הוא לגבי חייטים שנאכלו על ידי בהמה, הכשרות הן למנחת העומר, או שמא לאחר שנבלעו בגוף הבהמה בטל שמן כחייטים. הגמרא מסיקה, כי כל עוד החפץ הבלוע נותר שלם כמות שהיה, שמו ומהותו עליו כבראשונה, מאחר שמעולם לא פרחו הימנו. אולם, מאכל שהחל להתעכל, בטלה מהותו והרי הוא נחשב כחלק בלתי נפרד מבעל החיים שבקרבו נבלע.

מאכל שהחל להתעכל, שמו ומהותו עליו? לדעת הרמ"א (עיין שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א סימן קמ"ז), מחלוקת עצומה נחלקו הראשונים בגמרא זו. בעלי התוספות מפרשים במסכת תמורה (לא/א ד"ה "שינקה"), כי דברי גמרתנו, שמאכל שהחל להתעכל מאבד את מהותו העצמית והרי הוא חלק מבעל החיים, אינם אלא לגבי הלכות טומאה. כלומר, בעל חיים אינו מקבל טומאה, ולפיכך

הוא והוא.
היה זה בחול המועד פסח, לפני שנים.
 - "אתה רואה אותו?", שאל הגבאי והצביע על הקבלן, "יום אחד הוא פסע בהנאה בנגב הצחיח. זה תחביבו. הוא והנגב. מזה שנים, עוד מילדותו אני זוכר את הליטותיו אל מרחבי הנגב, לחום, לחול, למרחבים הצחיחים. פעם הסביר לי, שבנגב הוא מתחבר לעצמו, הוסיף הגבאי בקריצת עין השמורה לילדי גליציה וסביבותיה. בקיצור, הוא צעד עם צידו המשוכלל, שהלך ותפח עם השנים, ולפתע התנתקה משקפתו היקרה מן הרצועה וצנחה אל עבר הנקיק.
כשוך קולות החיבוט הבין מיודענו כי המשקפת הגיעה אל קרקעית הנקיק, אך ראה לא נראתה. נסיונותיו הכושלים לא הועילו. למרות נסיונו הרב ומומחיותו בעפר, בטיולים ובנגב, לא עלה בידו לחזור אל הנקיק התלול והמסוכן.
מדוכדך מאבדן המשקפת היקרה להחריד ומושפל מאין אונים, ישב הטיילן על קרקע הנגב שכה אהב ובהה נכחו תוך כדי אכילת מצות. בדואי ישיש חלף על חמורו והוא לא היה מבחין בו, אלמלא פנה אליו הבדואי ובירכו לשלום. בייאושו כי מר, פנה וסיפר לבדואי את מצוקתו, אולי הוא, השוכן מלידתו בין חולות הנגב, יידע להציע פתרון.
"אין מה לעשות", חרף הבדואי, ובפניו המורחצים הסתמן חריץ נוסף של החלטיות, אך בכל זאת, יש הזדמנות נדירה להציל חפצים יקרים שאבדו במקומות אלו. הסכת ושמע, בימי החורף, לפעמים שטפון מים אדירים זורם ממרחקים, שועט אל הוואדיות ואל הנקיקים, ובגאות המים שוטפים איתם את כל החפצים שנבלעו בהם בימי הקיץ. אם תשכיל לעמוד כאן בשעה זו, יתכן שתצליח לחלץ את משקפתך היקרה.
אין מקרה בעולם.
מיודענו שב לרכבו, ובדרכו אל מרכז הארץ אסף טרמפפסט, הלא הוא מגיד השיעור, אשר עלה על האוטובוס הלא נכון וירד בתחנה הלא נכונה, אי שם. במהלך הנסיעה סיפר בעל המשקפת לנוסע את הקורות אותו, ולאחר ששח את עצתו של הבדואי הישיש, הפטיר הנוסע, "והשיאנו, והשיאנו, נו, נו, והשיאנו".
 - **"והשיאנו?"**
בדיוק אתמול שמעתי רעיון יפה מאד על תפילתנו בימי המועדים. אנו מתפללים "והשיאנו ה' אלוקינו את ברכת מועדיך, לחיים ולשלום לשמחה ולששון". בתקופת החג יורד שפע רוחני מיוחד משמים. הקב"ה משפיע מטובו על בניו אהוביו. או אז, הם זוכים להתעלות למדרגות רוחניות גבוהות יותר. תפילתנו, היא, איפוא, "והשיאנו" - רבון העולמים, התרוממותנו בתקופת החגים, בה אנו נישאים אל-על, על כנפי השפע הרוחני שאתה משפיע עלינו, תהא ניכרת בנו גם לאחר תום החג. כשספרת לי על מי השטפונות המשיאים את המשקפת ממעמקי הנקיק, נזכרתי. "והשיאנו".
מכאן ועד לבקשתו של בעל המשקפת כי עוד באותו היום יאות הנוסע ללמוד איתו תורה, "והשיאנו", לא חלף זמן רב, ומזה שנים, בכל חול המועד הם יושבים ולומדים תורה", סיים הגבאי בסיפוק.
 ★ ★ ★
זה עתה חלף חג הפסח, ובימים אלה, ימי ספירת העומר, אנו מצפים בדריכות לקראת חג מתן תורה, אשר בו אומר הרמח"ל בספרו "דרך ה'", "מקבל כל אחד משמים כוחות מחודשים להשגת חלקו בתורה", ואין ראוי מתקופה זו להגברת החשק ללימוד התורה הקדושה ולהוספת פעלים בתורה. לכל אחד יש את הנקיקים שלו, את מקומו המסתור שמהם הוא מתקשה להוציא את הטוב שבו. קירבת הימים האלה מעניקה הזדמנות להוציא מן הכח אל הפועל תוכניות ישנות וטובות. זה הזמן לצלל את ההזדמנות, לטפס על המדרגות הרוחניות של התקופה המיוחדת, ולקבוע עיתים לתורה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורת הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פסק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף טז/ב מחמשת רבעים קמח

רמז לשיעור חלה

השיעור להפרשת חלה הוא כידוע ארבעים ושלש ביצים וחומש ביצה, ורמז לדבר - חלה בגימטריה ארבעים ושלשה (ש"ך יו"ד סי' שכ"ד ס"ק ב').

דף טז/ב ילדה שסיבכה בזקנה

"אהל החי"...

בגמרא נאמר, כי ענף עץ ערלה ועליו פירות

נסא דברכתא

מעומקא דליבא

נשגר בזאת ברכת מזל טוב

לרגל השמחה השרויה במעונם של

הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשונו

הרה"ג עקיבא מרגי שליט"א

ביהכ"נ בית מרגלית - חיפה

לרגל הכנס בנו בעול תורה ומצוות

הרה"ג אפרים פרל שליט"א

ביהכ"נ מגן אברהם - אפרת

לרגל הולדת הבן

בברכת התורה ולומדיה

מאורות הדף היומי

לעילוי נשמת

מרת **יהודית אידה פרסלר** ע"ה

בת הרב שמואל יום טוב הלוי ופסה ברוט ז"ל

נלב"ע י"א באייר תשס"ז **תנצב"ה**

הונצחה ע"י בעלה ידידנו

ר' **אברהם פרסלר** ומשפ' שיחיו - ת"א

לעילוי נשמת

הר"ר **דוד אורי וקסלר** ז"ל

ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע י"ב באייר תשס"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

מוקדש לעילוי נשמת

מרת **ינטל רוזנצווייג-קוטנר** ע"ה

ב"ר שמעון ומלכה ז"ל נלב"ע י"ב באייר תש"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

מוקדש לעילוי נשמת

הר"ר **משה אלטר ארדן** ז"ל

ב"ר מיכאל ז"ל נלב"ע י"א באייר תשמ"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

אומרת הגמרא, כי גם חפץ שנבלע בתוכו והחל להתעכל, אינו מקבל טומאה. אולם, עדיין לא סרו מעליו תכונותיו, שבעטיין נאסר לאכילה [וכפי שהתורה אסרה יוצא מן האסור, בכורות ו/ב, שו"ת "אגרות משה" שם].

ואילו בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה "דבלע") וראשונים נוספים (הר"ש והרא"ש בפ"א מאהלות מ"ז והר"מ מפונטיזא שברא"ש בכורות דף ז, ור"ת בתוס' בכורות שם ד"ה "דג") סוברים, כי מאכל שהחל להתעכל במעי בעל חיים, נחשב כעצם מעצמיו וכבשר ממשו לכל דבר ועניין, והוא מאבד את מהותו. אמנם, מאכל המופק בידי אדם מדבר מאכל אסור - אסור באכילה, אך כאשר התהליך נעשה בטבע הבריאה, הרי זה שינוי מהותי המנתק את המאכל ממקורו ומצמיח לו שם חדש (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ה סימן ה').

דינו של מאכל אסור לאחר שהפך לחלק מגוף הבהמה: מדעת בעלי התוספות במסכת תמורה הסיק הרמ"א הלכה מחודשת (יו"ד סימן ס' סעיף א'), כי בהמה שהתפטמה כל ימיה במאכלות אסורים, אסורה לאכילה! שכן, ברור לכל, כי כל מאכל שמקורו במאכל אסור - אסור באכילה. ואף אם שינו את צורת המאכל ואת טעמו באמצעים כימיים, עדיין אסור הוא באכילה [ראה בהרחבה ב"מאורות הדף היומי" מסכת סנהדרין במאמר "גילטי - מותר או אסור?"]. מעתה, מאחר שגופו של כל בעל חיים ניזון מן המאכלים המתפרקים בקרבו והוא שואב מן הרכיבים הללו את המרכיבים החיוניים לו ומפריש את היתר, נמצא, שבהמה שאכלה מאכלות אסורים, הרי היא מאכל אסור שאמנם צורתו וטעמו השתנו, אבל מאכל אסור הוא נשאר (עיין שו"ת "אגרות משה" שם), שהרי לדעת בעלי התוספות בתמורה, תכונותיו של מאכל שהחל להתעכל אינן סרות מעליו. אמנם, אם הבהמה אכלה גם מאכלות מותרים, היא מותרת, משום שאי אפשר לקבוע באופן חד משמעי, שמקור בשרה מן המאכלות האסורים.

להלכה, האיסור פורח מן המאכל, עם ספיגתו בגוף הבהמה: אולם הש"ך (שם ס"ק ה'), ועמו חבל אחרונים, חולקים על הרמ"א והם מתירים לאכול גם בהמה שהתפטמה ממאכלות אסורים כל ימיה, מאחר שלדעתם לא נתכוונו הראשונים לאסור את בשר הבהמה כי אם את המאכלים המתעכלים במעיה בלבד, אך לאחר שנהיו חלק מגופה פרח איסורם, וכן נוקטים להלכה [אולם, בהמה שאכלה איסורי הנאה, אסורה. ועיין שם שו"ת "אגרות משה" שחלק].

ההבדל בין אכילת מאכל אסור לבין אכילת בשר אסור: כעת נשוב לאווזים המפוטמים, ונחזה בסברה מתוקה מדבש שחידש המהרש"ם. נוכחנו לדעת, כי להלכה אין לאסור אכילת בעל חיים שהתפטם ממאכלות אסורים, ובכל זאת, רבי שלמה קלוגר זצ"ל והמהרש"ם, אסרו אכילת אווזים שעיקר פיטומם בבשר סוס ובבשר חזיר. טעמם: לא הורו הפוסקים שמאכלות אסורים מאבדים את מהותם במעי בעל החיים, אלא לגבי מאכלות אסורים שאינם בשר. שונה הוא הדבר בבעל חיים האוכל בשר. שכן, כאשר בעל חיים אוכל פרי אסור, כגון, תרומה, טבל וכדומה, נקל להבין כי שמו ומהותו של המאכל סרו ממנו. בעבר היה פרי ועתה הפך לבשר. אכן, שינוי מהותי. אולם, כאשר אווז אוכל בשר סוס, לא התרחש כל שינוי מהותי - תחילה היה בשר, וכמו כן עתה הוא בשר! ולפיכך, איסורו אינו פוקע ממנו.

אמנם, הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שם) המרחיב ומפרט ומסכם נושא זה בארוכה, חולק בתוקף על חידוש זה, מאחר שלדעתו תהליך העיכול מבטל את מהות המאכל די הצורך כדי להצמיח את איסורו משכבר הימים.

דף ע/א ואי גחין ואכיל

כרוז מיוחד - בשבת אסור לתלוש פירות מן העץ בעזרת השיניים!!!

במקומות רבים הכרוז מסובב ברחובות העיר בערבי שבתות ומכריז על זמני כניסת השבת, ויש שאף מוסיפים ומזכירים שאין לצאת מן העיר זמן קצר לפני כניסת השבת, כדי להמנע מחילולי שבת. בעל "בכור שור" (שבת עג) ממליץ על כרוז מסוג אחר. הוא מספר, כי בעיר מגוריו היה אדם שיצא בכל שבת לפרדסים כדי להזהיר את עמי הארץ לבל יתלוש פירות בפיהם, "וכן ראוי בכל מקום למנות אנשים על זה, עד שישתקע הדבר ולא יעשה כן בישראל". בימינו, אין צורך להכריז על כך, אך מעניין להתחקות אחר הפולמוס המרתק בנושא זה, שמקורו בסוגייתנו.

אכילה מן הקרקע, אינה נחשבת אכילה: ישראל שאכל תרומה במזיד חייב מיתה. גמרתנו דנה, אם תתכן אפשרות שתבואה תקבל דין "תרומה" עוד בטרם קצירתה, בעודה מחוברת לקרקע [תרומה ממחובר לא ניתן להפריש, אלא שגמרתנו דנה בתרחיש מסויים היוצר מצב של תרומה מחוברת לקרקע], ובקשר לכך אומרת הגמרא, כי ישראל האוכל מתרומה זו כמות שהיא, מחוברת לקרקע - פטור, משום ש"בטלה דעתו אצל כל אדם", דהיינו: אכילה באופן מוזר כל כך, אינה נחשבת לאכילה כלל (רש"י ד"ה "ואי גחין ואכיל לה").

תלישת פרי בשבת באמצעות השיניים, אסורה מן התורה או מדרבנן: מתשובות הלכתיות שנכתבו על ידי האחרונים אנו למדים, כי בעבר בקרב עמי הארץ והילדים רווחה השמועה כי בשבת מותר לתלוש פרי באמצעות השיניים, משום שזו תלישה שלא כדרך, וכמבואר בסוגייתנו, בטלה דעתו אצל כל אדם (שו"ת "הר הכרמל" אורח סימן כ"ג). אולם, האחרונים מוחים על כך בתוקף וטוענים כי אף שמדאורייתא הדבר מותר, פעולה זו אסורה היא מדרבנן ("מגן אברהם" סימן של"ו, ופסק כך בגר"ז סימן של"ו סעיף ט"ז).

איסור דרבנן בלבד? תמה בעל "בכור שור", מי לנו גדול מרש"י (סוכה לז/ב ד"ה "אבל אתרוג") אשר קבע מפורשות, כי התולש פרי בשיניו, "אין לך תולש גדול מזה"! [אולם, חבל אחרונים מפרשים שכוונת רש"י מדרבנן, עיין שער הציון סימן של"ו אות מג']. ברור, איפוא, הוא מסכם, כי יש לחלק בין התולש פרי מחובר בשיניו, לבין האוכל פרי מחובר. חכמים בסוגייתנו מתייחסים אל האוכל במחובר כמי שבטלה דעתו אצל כל אדם, משום שהוא נוהג באופן משונה ביותר. אולם, תלישת פרי באמצעות השיניים אינה מעשה מוזר עד כדי כך המכליל את עושהו בהגדרת "בטלה דעתו אצל כל אדם", ולכן הורה רש"י כי התלישה אסורה מדאורייתא.

אולם, יש המבארים, כי אין כל הבדל בין מעשה תלישה בפה לבין מעשה אכילה בפה, אלא שסוגייתנו עוסקת באדם האוכל משית, ועליו לגהור על הארץ כדי לאכול ממנו, וכלשון הגמרא "גחין ואכיל" [בצירוף עם האכילה מן המחובר]. פעולה זו מוזרה ויוצאת דופן, ואילו רש"י עוסק באדם העומד זקוף ותולש בשיניו פרי מן האילן, ולפיכך כתב כי הוא עובר על מלאכת תולש, שאינו מוזר כל כך (שו"ת "הר הכרמל" שם).

כיצד אוכלים "מחובר", הרי אם אכל כבר אינו מחובר? נחתום בקושיה חריפה שמציג מהרי"ל דיסקין זצ"ל (שו"ת מהרי"ל דיסקין קונטרס אחרון ס"ק ל"ו) לכל לומדי הסוגיה: האוכל תרומה המחוברת לקרקע - פטור, כך נאמר בסוגייתנו. יש להבין, כיצד יתכן שאדם אוכל "מחובר", הרי הוא נגס בפרי וכעת נמצאת בפיו תרומה שאינה מחוברת?

אכילת פרי עם הענף: מחמת קושיה זו הוא נאלץ לחדש, כי גמרתנו עוסקת במקרה נדיר ביותר: האדם שמדובר בו הכניס את הפרי לפיו בעודו מחובר לענף הדקיק ששימש לו כמקור יניקה מן הקרקע, ורק כאשר הפרי הגיע לבית הבליעה, הוא בלעו ותוך כדי כך נתלש הפרי מן הענף. מעולם לא היה הפרי בפיו כשאינו מחובר... [וע"ע "דרך אמונה" פרק י"א ס"ק רל"ו, בשם מרכבת המשנה].

שהורכב בעץ בוגר, עדיין ערלה הוא. אולם, בעלי התוספות (ד"ה "דאמר") מוכיחים, כי אם לא נשא פירות, הוא בטל לעץ ואינו ערלה כלל. **מדין** זה הוציא הגר"י קנייבסקי זצ"ל הלכה מעניינת. **מה** דינו של אבר מן המת, המטמא באוהל, שהושתל באדם חי האם הוא עדיין מטמא גם לאחר ההשתלה, וכהן אינו רשאי לשהות במחיצתו של אדם זה? נראה, הוא אומר, שכשם ש"ילדה שסיבכה בזקנה בטלה", כך בטל אבר זה לגוף החי, ואינו מטמא עוד באהל (כתבי קה"י החדשים, אהלות).

קטע יומי מתוך הגליון השבועי "מאורות הדף היומי - לילדים"

מסכת מנחות דף ס"ט יום שלישי י"ג באייר

גשם של חטים

הגמרא הנלמדת בדף היומי דנה ב...גשם של חטים, האם אפשר להקריב אותם כשתי הלחם וכמנחה בבית המקדש. **גשם של חטים? כיצד ארע פלא שפזזה?** רש"י מפרש שמדבר בספינה עמוסת חטה שהפליגה באוקיינוס, ובסופה שהתרחשה נשאבו חטים לעננים והם נשאו עד ארץ ישראל, מעליה הם נפלו מן העננים. גם היום יש מקרים כאלו, כשגשם של דגים נוחת לפתע ביבשה, אחרי שהדגים נשאבו לתוך סופה אדירה והובלו ברוח למרחקים עצומים. ואלו רבנו תם מפרש שפגנת הגמרא לנס, פשוטו כמשמעו. כלומר: הגמרא דנה מה דינם של חטים שירדו מן העננים בדרך נס, האם אפשר להקריב אותם בבית המקדש.

כל יום הילד שלך לומד, מוסיף ידיעות בתורה!

למנוי לגליון לילדים חייג:
1700-500-151
חודש היכרות חינם

ספר "מאורות השבת"

כחמישים אלף משפחות כבר משתתפות בחווית הלימוד המשפחתית, המוסיפה אור ורגש לשולחן השבת. עשו לכם נוהג - הלכה בכל סעודה עם מאורות השבת, זה פשוט, זה קל, וזו ברכה לכל משפחה יהודית.

השבת - פרשת בהר מתחילים בלימוד: הלכות "בְּרֵפֶת הַמְּזוֹן"